

Protocol Dyslexie Pieter Nieuwland College

'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.'

Stichting Dyslexie Nederland, 2008

Inleiding

Dyslexie is onafhankelijk van intelligentie. Kinderen met dyslexie kunnen wat betreft schoolprestaties ver achter blijven bij het gemiddelde niveau. Dit ondanks een goede inzet, met alle gevolgen van dien in de persoonlijke, gezins- en maatschappelijke sfeer.

Het Pieter Nieuwland College (PNC) voert een beleid op het gebied van dyslexie. Dit houdt in dat er naar gestreefd wordt om dyslectische leerlingen:

- het onderwijs te laten volgen waarvoor zij de capaciteiten hebben;
- te ondersteunen bij het vergroten van hun functionele lees- en schrijfvaardigheid, zo nodig met hulpmiddelen;
- te leren omgaan met hun problemen.

Het uitgangspunt is dat elke docent op het PNC weet:

- welke leerlingen in zijn of haar klas dyslectisch zijn,
- hoe hij/zij met deze leerlingen om moet gaan op het gebied van dyslexie en
- welke extra faciliteiten er geboden kunnen worden voor de betreffende leerlingen,

Hiervoor is het belangrijk dyslectische leerlingen zo vroeg mogelijk (in de brugklas of na tussentijdse aanmelding) op te sporen en zo goed mogelijk te begeleiden tijdens hun hele schoolloopbaan tot en met hun eindexamen.

1. Hoe worden leerlingen met dyslexie gesignaleerd?

- a. Alle inschrijfformulieren en dossiers van leerlingen die aangemeld zijn, worden bekeken door de afdelingsleider van de brugklas. Dit gebeurt voor de zomervakantie en in de loop van het jaar bij tussentijdse aanmeldingen. Opmerkingen over dyslexie en handelingsadviezen vanuit de aanleverende school worden genoteerd. Van de leerlingen met een dyslexieverklaring wordt een aparte lijst van zorgleerlingen gemaakt. Wanneer er van de leerling nog geen (kopie van een) officiële dyslexieverklaring op school aanwezig is, wordt er voor de zomervakantie contact met de ouders gezocht met het verzoek deze verklaring zo snel mogelijk op te sturen. Vanuit het basisonderwijs of de afleverende school kan een leerling met dyslexie al worden doorgegeven. Het komt steeds meer voor dat leerlingen al getest zijn en een dyslexieverklaring hebben. Een kopie van de dyslexieverklaring of het onderzoeksrapport komt in het dossier.
- b. Bij alle leerlingen wordt aan het begin van het eerste schooljaar het niveau van de kernvaardigheden op o.a. de gebieden Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat, Nederlands taalverzorging getest. De remedial teacher verwerkt de uitslagen. Leerlingen die een lage score hebben op deze testen, kunnen door de remedial teacher aangemeld worden voor steunles Tekstbegrip en/of steunles Spelling. Uit de analyse kunnen ook leerlingen naar voren komen die in aanmerking komen voor een vervolgonderzoek naar dyslexie.

2. Dyslexieonderzoek

2.1. Vooronderzoek

Bij een vermoeden van dyslexie kan er op school een kort individueel onderzoek worden afgenomen door de remedial teacher. Er wordt nagevraagd of de leerling al extra ondersteuning heeft gehad voor lezen en/of spelling. Verder is er de afname van de Brus (1-minuut leestest), de Klepel (onzinwoorden leestest) en eventueel het Pi-dictee voor de brugklas. Op grond van de resultaten van dit onderzoek wordt er met de remedial teacher, afdelingsleider en de ouders overlegd of er nader extern onderzoek nodig is. Ouders betalen voor dit onderzoek.

2.2 Uitslag van het dyslexieonderzoek

De ouders ontvangen van de externe deskundige de uitslag van de test (wel of niet dyslectisch) en een verslag van het onderzoek. Als er sprake is van dyslexie ontvangen de ouders ook een *dyslexieverklaring*.

De ouders moeten er voor zorgen dat de remedial teacher een (kopie van) het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring krijgt. Dit komt in het dossier van de leerling.

3. Gesprekken met leerlingen over hun dyslexie

- Na de uitslag van het onderzoek worden de nieuwe dyslectische leerlingen door de remedial teacher uitgenodigd voor een gesprek. In dit gesprek komt een aantal zaken aan de orde, zoals:
  - Wat is dyslexie?
  - Tegen welke problemen kun je aanlopen?
  - Wat zijn je sterke kanten?
  - Heb je nog ergens hulp bij nodig? En zo ja, in welke vorm?
  - Uitleg van de verschillende faciliteiten die het Pieter Nieuwland College biedt.
  - Tips hoe je kunt omgaan met dyslexie.
  - Uitleg over de dyslexiekaart.

Met dyslectische leerlingen die al een verklaring hadden voordat zij op school kwamen, voert de remedial teacher ook een dergelijk gesprek na de aanmelding. Tevens nemen deze leerlingen deel aan een 'opstapcursus' gedurende 3-6 weken. In deze cursus krijgen zij handvatten aangereikt voor het leren van woordjes in de moderne vreemde talen en het lezen en leren van grote hoeveelheden tekst. Ook wordt aandacht besteed aan mogelijk gebruik van diverse hulpmiddelen.

4. Contact met ouders

Als het dyslexieonderzoek is afgerond, kunnen ouders contact opnemen met de remedial teacher. Zij worden dan geïnformeerd over het dyslexiebeleid binnen het PNC, van welke faciliteiten de leerling gebruik kan maken en tips voor begeleiding door de ouders en voor de leerling zelf.

5. Extra faciliteiten

5.1 De extra faciliteiten die geboden kunnen worden zijn bijvoorbeeld:

- Extra tijd (proefwerken en moduletoetsen/examens)
- Aangepaste beoordeling van de spelling, zoals afgesproken binnen de secties
- Indien mogelijk mondelinge overhoring (in overleg met de docent)
- Mondelinge leesbeurten beperken (in overleg met de docent)
- Extra ondersteuning (binnen of buiten de klas)
- Gebruik van regelkaarten
- Gebruik van hulpmiddelen (Daisyspeler, Kurzweil, e.d.).

- Toetsen worden aangeboden in Arial 12

Iedere dyslectische leerling krijgt een eigen dyslexiekaart waarop staat op welke faciliteiten hij/zij recht heeft. De kaart is een soort 'contract' tussen de dyslectische leerling en de school. Deze kaart mag niet misbruikt worden voor het niet of slechts deels maken / leren van het huiswerk.

5.2 Zorgleerlingen

De lijst met zorgleerlingen bevat de namen van alle dyslectische leerlingen van de school, naast leerlingen met AD(H)D, dyscalculie, leerlingen met contactstoornissen en leerlingen met speciale zorgbehoeften.

Zodra de lijst met namen van (dyslectische) leerlingen bekend is, wordt de eerste lijst (meestal in september) verspreid. Deze is ook te vinden in Moodle in 'Zorg op het PNC'. Verder wordt in het leerlingvolgsysteem (Magister) bij de desbetreffende leerling vermeld of hij/zij dyslexie heeft en op welke faciliteiten hij/zij recht heeft.

Vanaf dat moment worden de docenten geacht te weten dat deze leerlingen dyslectisch zijn. De docenten behoren in de klas rekening te houden met de dyslexie van de leerlingen bij beurten, proefwerken en overhoringen in overeenstemming met het bestaande dyslexiebeleid op school.

De lijst zal steeds worden bijgewerkt door de zorgcoördinator en remedial teacher in het geval er nieuwe (dyslectische) leerlingen bijkomen of van school gaan.

6. Hoe worden leerlingen met dyslexie begeleid?

Aan het begin van het schooljaar wordt met de dyslectische leerlingen individueel bekeken welke faciliteiten / ondersteuning ze nodig hebben. Vervolgens krijgen zij hun dyslexiekaart. Op het PNC kunnen dyslectische leerlingen naar behoefte advies vragen bij de remedial teacher, die incidenteel hulp biedt.

Leerlingen met dyslexie kunnen begeleid worden door de mentor(en), vakdocent (Nederlands, Moderne Vreemde Talen, zaakvakken, wiskunde, enz.) en de remedial teacher. In principe kan er worden gewerkt aan lezen, spelling, studievaardigheden, structuur aanbrengen, vakspecifieke problemen en zelfvertrouwen.

7. Dispensatieregelingen Moderne Vreemde Talen (MVT)

7.1 Dispensatieregeling MVT in de onderbouw

Op het PNC kunnen leerlingen in 2 / 3 HAVO of VWO in uitzonderlijke gevallen een aangepast programma voor Frans of Duits krijgen of zelfs vrijstelling van één van deze moderne vreemde talen.

Het is aan het bevoegd gezag (=directie) om toestemming hiervoor te verlenen. De inspectie hoeft van tevoren geen toestemming te verlenen, maar moet wel het dossier van de leerling kunnen raadplegen. Ook moet bij de inspectie bekend zijn op welke leerlingen deze situatie van toepassing is.

In geval van vrijstelling is het gewenst dat de leerling vervangend onderwijs volgt voor taal- en letterkunde met een vergelijkbare studielast. In geval van een aangepast programma geldt ook dat dit programma voldoet aan de vereiste studielast.

Artikel 26e. Vrijstellingen en ontheffingen in periode voorbereidend hoger onderwijs v.w.o. en h.a.v.o.

4. Het bevoegd gezag van een atheneum kan een leerling ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in de taal genoemd in artikel 26b, eerste lid, onder c, in de volgende gevallen:

a. de leerling heeft een stoornis die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis die effect heeft op taal;

b. de leerling heeft een andere moedertaal dan de Nederlandse taal of de Friese taal;

c. de leerling volgt onderwijs in het profiel natuur en techniek of het profiel natuur en gezondheid en het onderwijs in de taal verhindert naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding.

5. Bij toepassing van het vierde lid, wordt de taal vervangen door een van de vakken of programma-onderdelen, genoemd in artikel 26b, derde tot en met zesde lid, of in het zevende lid, onder c of d, met een normatieve studielast van tenminste 440 uren, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze als zodanig aanbiedt.

Toelichting

In dit artikel zijn de vrijstellingen en ontheffingen voor de te volgen vakken op het havo en vwo geregeld.

In het vierde lid is geregeld welke atheneumleerlingen ontheffing kunnen krijgen van het volgen van een tweede taal naast Engels. Voor alle categorieën die in aanmerking kunnen komen voor een ontheffing als bedoeld in het vierde lid, geldt nadrukkelijk dat het bevoegd gezag bepaalt of en aan wie deze ontheffing wordt gegeven; het is dus geen recht waarop de leerling aanspraak kan maken.

In het vijfde lid is bepaald dat in het geval van een ontheffing voor een vreemde taal naast Engels, daarvoor in de plaats een ander examenvak moet worden gevolgd.

7.2 Criteria

- De leerling heeft een dyslexieverklaring en ondervindt, ook na begeleiding op school, ernstige hinder van de dyslexie.
- Daarnaast heeft de leerling een deskundigheidsverklaring van een geregistreerde g-z-psychooloog/orthopedagoog, waarin deze verklaart dat vrijstelling/aanpassing voor de desbetreffende leerling gewenst is.
- De leerling spant zich maximaal in om tot goede resultaten te komen. Er wordt gekeken naar zaken als huiswerk, werkhouding, planning, gebruik van door school aangeboden leerstrategieën.
- De leerling kan in aanmerking komen voor vrijstelling voor de betreffende taal als de cijfers voor die taal sinds de brugklas gemiddeld 3 of lager zijn.
- De leerling kan in aanmerking komen voor een aangepast programma als de cijfers sinds de brugklas diep onvoldoende zijn en er weinig hoop is dat de leerling op een 5 uit kan komen. Het aangepaste programma wordt bepaald door de vakdocent, een lid van de zorgcommissie en de afdelingsleider.
- In geval van aanpassing kan dit alleen gebeuren als er mogelijkheden zijn het programma aan te passen (denk daarbij aan inzet collega's en de organisatie van de lessen).
- In geval van vrijstelling kan dit alleen gebeuren als er mogelijkheden zijn een alternatief programma aan te bieden.
- De verwachting moet zijn dat de leerling met een aangepast programma, dan wel vrijstelling, de schoolcarrière succesvol kan doorlopen.

7.3 Procedure

Voordat een verzoek om een aangepast programma te mogen volgen of vrijstelling voor Frans of Duits in behandeling wordt genomen, moet duidelijk zijn dat de leerling, ondanks alle beperkingen, toch zijn / haar best gedaan heeft en gebruik heeft gemaakt van de strategieën die haar/hem zijn aangeboden.

Een aangepast programma kan vanaf het eind van klas 2 en in klas 3 aangevraagd worden. Ouders / verzorgers kunnen hiertoe een schriftelijk verzoek indienen bij de afdelingsleider. Daarin moet worden gemotiveerd waarom het verzoek gedaan wordt. De afdelingsleider vraagt adviezen aan de betrokken docent(en), de mentor en de remedial teacher en verzamelt schriftelijk werk van de leerling waarmee de ernst van de stoornis kan worden aangetoond. Het zorgteam bekijkt of de leerling voldoet aan de criteria. Daarbij wordt ook gekeken wat de individuele situatie van de leerling is. Het zorgteam adviseert het bevoegd gezag en diens uitspraak is bindend. De afdelingsleider geeft de beslissing door aan de leerling en de ouders.

De onderbouwing en verantwoording van het besluit worden opgenomen in het leerlingdossier en op de lijst van dyslectische leerlingen wordt de maatregel geregistreerd. Als het verzoek gehonoreerd wordt, betekent dit dat er een bindende keuze is gemaakt. Er kan in de vierde klas niet voor dat vak gekozen worden. Dit veroorzaakt beperkingen in de mogelijkheden die er zijn *binnen* de profielkeuze, maar alle profielen kunnen gekozen worden.

Voor een overstap van de Havo naar het Atheneum is naast Engels, óf Frans óf Duits verplicht. Een aangepast programma Frans of Duits beperkt de keuzemogelijkheden binnen de profielen van het VWO. In geval van een aangepast programma voor het vak Duits op de Havo, kan de leerling niet meer doorstromen naar de profielen Natuur&Gezondheid en Natuur&Techniek van het VWO.

7.4 Dispensatieregeling MVT in de bovenbouw

Eerst vindt er een gesprek plaats tussen de ouders/verzorgers, leerling (die in het bezit moet zijn van een dyslexieverklaring) en de remedial teacher. Onderwerp van gesprek is de motivatie voor de vrijstelling van een 2^e moderne vreemde taal in het gemeenschappelijk deel van het VWO.

Vervolgens dienen de ouders/verzorgers van deze leerling daartoe een verzoek in bij de “dispensatiecommissie”.

Deze commissie bestaat uit:

- 1 docent die lesgeeft aan de betreffende leerling
- de afdelingsleider
- een lid van het zorgteam

De commissie beoordeelt ieder geval apart en betreft de volgende overwegingen in haar besluit:

- In welke mate wordt de leerling gehinderd door dyslexie?
- In hoeverre kan aangetoond worden dat de leerling eenzijdig begaafd is? (Een onvoldoende resultaat in de tweede en derde klas kan in géén geval het enige argument voor dispensatie zijn.)
- Heeft de leerling een aantoonbare achterstand m.b.t. de 2e moderne vreemde taal, bijvoorbeeld door langdurig verblijf in het buitenland?

De leerling moet in plaats van de taal een vervangend vak uit een profiel- of vrije deel kiezen met een normatieve studielast van ten minste 440 uren.

8. Examenfaciliteiten bij dyslexie

Voor eindexamenleerlingen met dyslexie (èn een officiële dyslexieverklaring) bestaat de mogelijkheid om op aangepaste wijze examen te doen volgens Artikel 55 van het Eindexamenbesluit. Leerlingen met dyslexie hebben zowel bij het schoolexamen als bij het centraal schriftelijk eindexamen standaard recht op 30 minuten extra tijd.

Het bevoegd gezag bepaalt aan de hand van het deskundigenrapport of de leerling recht heeft op hulpmiddelen zoals bijvoorbeeld het gebruik van een Daisyspeler, of Kurzweil of andere ondersteunende software . Een digitaal woordenboek en een digitale atlas zijn tijdens het examen niet toegestaan.

Artikel 55 Eindexamenbesluit

De mogelijkheid om aangepast examen te doen voor leerlingen met een beperking (waaronder dyslexie) is wettelijk vastgelegd in 'Artikel 55 van het Eindexamenbesluit'¹.

Artikel 55. Afwijking wijze van examineren

De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de inspectie.

2 Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:

- a. er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld,*
- b. de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen of de rekentoets in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten, en*
- c. een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de onder a genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring.*

Annelies Popma, zorgcoördinator en remedial teacher
December 2013
aangepast juni 2017, Lysbet Pypker, remedial teacher